

3. Antiushko, D. P., Volodavchyk V. S., Sienohonova L. I. (2022). Interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli [Interactive teaching methods in higher education]. Kharkiv : Vydavnytstvo Ivanchenka I. S., 189 s. [in Ukrainian]

4. Volkova, N. P. (2018). Interaktyvni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli [Interactive learning technologies in higher education]. Dnipro : Universytet imeni Alfreda Nobelia. 360 s. [in Ukrainian]

5. Strelnikov, V. Yu., Britchenko, I. H. (2013). Suchasni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli: modulnyi posibnyk dlia slukhachiv avtorskykh kursiv [Modern learning technologies in higher education: a modular manual for students of author's advanced training courses]. Poltava : PUET, 309 s. [in Ukrainian]

6. Imeridze, M., Bykov, I., Velychko, D. (2020). Vykorystannia heimifikatsii v osvitnomu seredovyshchi zakladiv vyshchoi osvity [The use of gamification in the educational environment of higher education institutions]. Youth and the Market. № 2 (181). S. 81–86. [in Ukrainian]

7. Berezinska, O. (2022). Gamification and its role in the educational process. Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International

Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2), May 6, Vilnius: European Scientific Platform, PP. 89–91. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПИСЬМЕННИЙ Віталій Валерійович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

Наукові інтереси: інтерактивні методи навчання у вищій школі; використання гейміфікації для симулювання практики організації виробничих процесів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PYSMENNYI Vitalii Valeriyovych – Doctor of Economic Sciences, Docent, Professor of the Department of Economics and Finance Ternopil Ivan Puluj National Technical University.

Scientific interests: interactive teaching methods in higher education: utilizing gamification to simulate production process organization.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2025 р.

УДК 378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-48-54

ПУГАЧ Віталіна Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1653-7473>
e-mail: pugach.vitalina@gmail.com

ДЕМБІЦЬКА Софія Віталіївна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-6744>
e-mail: sofiyadem13@gmail.com

КОБИЛЯНСЬКИЙ Олександр Володимирович –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9724-1470>
e-mail: akobilanskiy@gmail.com

КОБИЛЯНСЬКА Ірина Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3430-5879>
e-mail: irishakobilanska@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

В статті розглянуто актуальну наукову проблему формування інклюзивної компетентності викладачів закладів вищої освіти. Досліджуються ключові аспекти інклюзивної освіти та їх вплив на розвиток компетентності педагогічних кадрів. На підставі узагальнення теоретичних пошуків уточнено поняття «інклюзивна компетентність викладача ЗВО», виокремлено його структурні компоненти (мотиваційно-особистісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивно-оцінний). Розглянуто теоретичні аспекти інклюзивної компетентності в контексті співпраці зі здобувачами з особливими освітніми потребами різних нозологій. Автори акцентують увагу на ролі викладача як ключового елемента у створенні підтримуючого та відкритого для всіх студентів навчального середовища. Визначено перспективні шляхи вдосконалення методичної роботи викладачів, які дозволять підвищити інклюзивну компетентність (формування позитивного ставлення до інклюзивного середовища вищої школи; методичний супровід формування інклюзивної компетентності; внесення відповідних змін у плани роботи кафедри, які передбачають набуття та обговорення практичного досвіду щодо побудови інклюзивного середовища у ЗВО та проведення моніторингу самооцінки готовності

до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання). Перспективами подальших наукових пошуків є розробка відповідного методичного забезпечення формування інклюзивної компетентності викладачів ЗВО.

Ключові слова: інклюзивна компетентність, вдосконалення професійної компетентності викладача, інклюзивне середовище, здобувачі з особливими освітніми потребами, сучасні виклики вищої освіти.

PUHACH Vitalina Mykolaivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Law and Humanities,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics,
Western Ukrainian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1653-7473>
e-mail: pugach.vitalina@gmail.com

DEMBITSKA Sofia Vitaliivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy,
Vinnytsia National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-6744>
e-mail: sofiyadem13@gmail.com

KOBYLYANSKYI Oleksandr Volodymyrovych –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Life Safety and Pedagogy safety
Vinnytsia National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9724-1470>
e-mail: akobilanskiy@gmail.com

KOBYLYANSKA Iryna Mykolaivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Life Safety and Safety Pedagogy
Vinnytsia National Technical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3430-5879>
e-mail: irishakobilanska@gmail.com

FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION TEACHERS AS A SCIENTIFIC PROBLEM

The article deals with the topical scientific problem of forming the inclusive competence of teachers of higher education institutions. The key aspects of inclusive education and their impact on the development of teaching staff competence are studied. On the basis of generalisation of theoretical researches, the concept of "inclusive competence of a university teacher" is clarified, its structural components (motivational and personal, cognitive, activity and reflective-evaluative) are allocated. The article considers theoretical aspects of inclusive competence in the context of cooperation with students with special educational needs of different nosologies. The authors focus on the role of the teacher as a key element in creating a supportive and open learning environment for all students. The authors identify promising ways to improve the methodological work of teachers that will increase inclusive competence (formation of a positive attitude towards the inclusive environment of higher education; methodological support for the formation of inclusive competence; making appropriate changes to the work plans of the department, which include the acquisition and discussion of practical experience in building an inclusive environment in higher education institutions and monitoring of self-assessment of readiness for professional activity in inclusive education). Prospects for further research are the development of appropriate methodological support for the formation of inclusive competence of university teachers.

Key words: inclusive competence, improvement of teacher's professional competence, inclusive environment, students with special educational needs, modern challenges of higher education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасне цивілізоване суспільство культивує толерантність і гуманність. Одним із інструментів «культу толерантності» є інклюзія. Інклюзія за визначенням – це процес залучення деяких соціальних груп до загального соціуму. Інклюзія в освіті визначає середовище у вигляді навчальних закладів. Суб'єктом цього середовища виступає людина з особливими освітніми потребами. Концепція інклюзивної освіти бере свій початок наприкінці 1980-х років, коли у вітчизняному науковому просторі розгорнулася дискусія щодо доцільності і завдань інклюзивного навчання, зокрема, в аспекті розширення діапазону відповідальності шкіл щодо навчання маргінальних груп населення. І сьогодні поняття людини (дитини) з особливими освітніми потребами включає не лише людей з інвалідністю, але й осіб,

які можуть піддаються певним дискримінаціям, порушенням рівності прав, можливостей та потребують психологічного та фізичного супроводу.

Затверджена Наказом Міністерством освіти і науки України Концепція розвитку інклюзивної освіти визначила мету, завдання і принципи розвитку інклюзивної освіти, шляхи її впровадження у загальноосвітніх навчальних закладах, окреслила очікувані результати від її реалізації. У той же час положення Концепції стосуються в основному середньої освіти і не враховують специфіки вищої школи. Однак, випускники середньої школи з особливими освітніми потребами будуть потребувати продовження навчання. Відтак, виникає необхідність обґрунтування підготовки викладачів вищої школи нового покоління, які

будуть здатні ефективно працювати в інклюзивному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових публікаціях інклюзію розглядають і як політику, і як процес, які максимально сприяють залученню до взаємодії усіх членів суспільства у будь-яких сферах життєдіяльності. Саламанкська Декларація трактує інклюзивну освіту як певну систему освітніх послуг, яка спрямована на дотримання основного права людини на отримання якісної освіти за власним вибором [16].

Проблемам запровадження інклюзивної освіти присвячено низку публікацій. Значний досвід у цьому напрямку існує і за кордоном. Зокрема, особливості забезпечення інклюзивної освіти в закладах освіти Італії та Португалії розглянуто в публікації G. Amatori, H. Mesquita, Quelhas [8], порівняльний аналіз інклюзивного середовища в окремих країнах – в публікаціях V. Bajrami [10], L. Florian [11], M. Kola-Bezka [12]. Дослідження відношення вчителів до інтеграції традиційної та інклюзивної освіти здійснили E. Avramidis та B. Norwich [9]. Проблему забезпечення мотивації педагогічного персоналу до роботи в умовах інклюзії започатковано в дослідженні D. Mitchell [13], а методичні особливості навчання студентів з особливими освітніми потребами – в публікаціях H. Schuman [14], E. Świtała [15].

Мета статті полягає у визначенні ефективних стратегій, методів та підходів до навчання, спрямованих на підготовку викладачів до взаємодії з різноманітними студентськими групами, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного студента в умовах інклюзивної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення окресленої мети були використані такі методи дослідження: ретроспективний огляд вже існуючих досліджень, теорій та документів, що стосуються інклюзивної освіти та вдосконалення професійної компетентності викладачів ЗВО; анкетування викладачів; спостереження за педагогічним процесом та узагальнення власного педагогічного досвіду.

Якщо проводити аналогію зі середньою школою, то інклюзивне навчання у ЗВО визначаємо як процес забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти студентам з особливими освітніми потребами шляхом організації навчання з урахуванням індивідуальних особливостей. Результативність функціонування інклюзивного середовища вищої школи залежить від низки чинників, серед яких виділяємо наявну нормативно-правову базу, створення системи інформаційної підтримки, а також навчально-методичного, кадрового та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу, який відповідає вимогам інклюзивного навчання.

Варто відмітити потребу в формуванні позитивного психологічного мікроклімату в студентському середовищі та встановлення толерантних взаємовідносин між її членами. Ще одним не менш важливим завданням є створення системи, яка відповідатиме за працевлаштування випускників з особливими освітніми потребами, адже

наразі існує дещо упереджене ставлення роботодавців до цієї категорії працівників.

Під час дослідження нормативно-правової бази регулювання інклюзивної освіти було зазначено, що в Законі України «Про вищу освіту» особа з особливими освітніми потребами – це особа з інвалідністю, що потребує додаткової підтримки для здобуття вищої освіти. На наш погляд, таке визначення не в повній мірі дає означення терміну особи з ООП. Цьому підтвердження є визначення ЮНЕСКО категорій відчужених вразливих груп дітей. До них належать: діти які потерпають від насильства; діти-біженці, переміщені діти; діти, які працюють; мігранти; релігійні меншини; діти з бідного середовища; діти, які працюють в домашньому господарстві; мовні меншини; етнічні меншини; безпритульні діти; діти в зонах конфліктів (діти-солдати); діти з обмеженими можливостями; діти з кочових громад; сироти ВЛ/СНІДУ. В контексті нашого дослідження використовуємо термін «особа з особливими освітніми потребами» як особа, яка відноситься до категорій відчужених вразливих груп дітей. Проте варто зазначити, що особи (в тому числі діти) з обмеженими можливостями все ж досить часто більше потребують особливих умов, що пов'язано з організацією навчального простору, наявністю відповідних технічних засобів та архітектурної безбар'єрності.

Аналіз наукових публікацій та власного професійного досвіду засвідчив, що основними проблемами закладів вищої освіти щодо забезпечення функціонування інклюзивного середовища є відсутність необхідних компетентностей серед викладачів, психологічні бар'єри викладачів, відсутність архітектурних умов, незабезпечення відповідного навчального простору, незабезпеченість відповідною літературою для навчання та іншими матеріалами та технічними засобами пристосованими до потреб людей (дітей) з ООП та відсутність супроводжуючих осіб для таких студентів.

Створення інклюзивного середовища вищої школи передбачає розуміння різних освітніх потреб здобувачів освіти та пошуків шляхів надання послуг відповідно до цих потреб через повну участь в освітньому процесі, залучення громадськості та усунення сегрегації та дискримінації в освіті. Визнаючи цінність інклюзивної освіти, необхідно відзначити низку факторів, що перешкоджають реалізації ідей інклюзивної освіти у вищій школі. Здебільшого це психологічна неготовність приймати таких людей як повноправних членів суспільства, нерозуміння їх особливих потреб та, відповідно, неадекватна реакція на ці потреби.

Для підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі необхідно створити систему підготовки науково-педагогічних працівників вищої школи з метою підвищення їх кваліфікації та набуття навичок використання інноваційних освітніх технологій, розробки відповідного до потреб інклюзії навчально-методичного забезпечення.

Зміст терміну «інклюзивна компетентність» розглянуто в працях низки науковців. Зокрема,

М. Чайковський трактує її як необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, яка має вади здоров'я, інтегрувати їх до середовища загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку [7, с. 16]; Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Микитюк – як інтегративно-особистісне утворення, що зумовлює здатність реалізувати професійні функції в процесі інклюзивного навчання, зважаючи на різні освітні потреби учнів з обмеженими можливостями здоров'я, забезпечуючи їх включення до загальноосвітнього навчального середовища, створюючи умови для їхнього розвитку і саморозвитку, повноцінної соціалізації завдяки безпосередньому оволодінню технологіями, що зберігають здоров'я [6, с. 11]. Незважаючи на різні підходи до трактування змісту інклюзивної компетентності, науковці мають спільну думку щодо необхідності її включення до складу ключових компетентностей майбутніх фахівців. Саме формування інклюзивної компетентності ще на етапі професійної підготовки допоможе задовольнити потребу у педагогах нового покоління, які здатні ефективно працювати в умовах інклюзивного середовища.

Вивчення окресленого питання у Вінницькому національному технічному університеті показало, що наявні знання у викладачів про зміст інклюзивної освіти не в повній мірі відповідають потребам сучасного закладу вищої освіти, а значний відсоток науково-педагогічного персоналу мають певні труднощі психологічного і методичного характеру при організації інклюзивного навчання. Незважаючи на виявлені ускладнення в організації інклюзивного освіти вищої школи, слід відзначити позитивне налаштування фахівців спеціальної (дефектологічної) освіти, наявність у них бажання ділитися досвідом та надавати посильну допомогу у консультуванні усіх зацікавлених сторін. З боку ж педагогів ця зацікавленість проявляється у вивченні змісту інклюзивного навчання, усвідомлення можливостей такої освіти як для усіх здобувачів, а також готовність до співробітництва у плані організації інклюзивної освіти.

Зміст поняття «інклюзивна компетентність» необхідно визначити, виходячи із положень компетентнісного підходу в цілому та особливостей формування професійної компетентності викладачів вищої школи зокрема. Тому вважаємо, що інклюзивна компетентність викладача вищої школи – це складова його професійної компетентності, яка дозволяє йому ефективно здійснювати професійні функції у сфері вищої інклюзивної освіти з урахуванням індивідуальних потреб студентів з особливими освітніми потребами з різними нозологіями, а також створювати умови інтеграції, соціалізації та всебічного розвитку осіб з інвалідністю в освітньому середовищі закладів вищої освіти.

Враховуючи теоретичні розвідки у зазначеному напрямку та результати власного практичного досвіду, в змісті інклюзивної компетентності викладачів вищої школи виділяємо

мотиваційно-особистісну, когнітивну, діяльнісну та рефлексивно-оцінну складові.

Мотиваційно-особистісна складова інклюзивної компетентності викладачів вищої школи є сукупністю особистісних орієнтацій і цінностей, які формують позитивну мотивацію до провадження професійної діяльності в умовах інклюзивного середовища. У змісті мотиваційно-особистісної складової наявні соціальні, пізнавальні, професійні мотиви, відповідні цілям і завданням інклюзивної вищої освіти, а також розуміння значущості інклюзивної освіти для успішної адаптації та соціалізації молоді з інвалідністю. Когнітивна складова інклюзивної компетентності викладачів вищої школи формується на основі знань, необхідних для провадження професійної діяльності в умовах інклюзивного середовища. До них ми відносимо знання і розуміння сутності інклюзивного освітнього процесу, відповідного нормативного забезпечення, індивідуальних когнітивних особливостей студентів, а також алгоритму адаптації навчально-методичних матеріалів з урахуванням їхніх освітніх потреб.

Зміст діяльнісної складової інклюзивної компетентності викладачів вищої школи визначається наявністю практичних навичок організації навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти та вирішення різних педагогічних ускладнень, вміння проектувати процес спільного навчання студента з особливими освітніми потребами з іншими членами студентської групи. Рефлексивно-оцінна складова інклюзивної компетентності викладачів вищої школи містить рефлексивну компетенцію, яка виявляється в здатності до рефлексії власної діяльності в умовах інклюзивної практики. Крім того, означена складова містить вміння оцінки та реакції інших членів інклюзивного середовища та формування адекватної реакції на неї.

Потреба формування нових професійних компетенцій у сфері навчання студентів з особливими освітніми потребами вимагає дослідження рівня професійної компетентності педагогів та розробку шляхів їх розвитку. Результати власних наукових пошуків із окресленого питання відображені в публікаціях [1-5]. Пріоритетним на сучасному етапі є позитивна інформаційна та психолого-педагогічна підтримка педагогів, які будуть працювати в інклюзивних групах. Така підтримка потребує організації відповідних курсів підвищення кваліфікації, дебатів і семінарів щодо створення навчально-методичного забезпечення інклюзивної професійної освіти, створення педагогічних і методичних продуктів за тематикою інклюзивного навчання тощо. Результатом цієї роботи має бути сформована на відповідному рівні інклюзивна компетентність викладача вищої школи, адже, робота викладача в інклюзивному середовищі закладу вищої освіти дещо відрізняється від традиційної освітянської діяльності, оскільки має бути доповнена розумінням особливостей реабілітаційної, консультативно-діагностичної, психотерапевтичної, корекційної роботи фахівців із студентами з особливими освітніми потребами.

За результатами узагальнення теоретичних пошуків, вважаємо, що перспективними шляхами вдосконалення методичної роботи викладачів, які дозволяють підвищити інклюзивну компетентність, є такі:

- формування позитивного ставлення викладачів до інклюзивного середовища вищої школи, зокрема шляхом систематичного інформування, аналізу позитивного педагогічного досвіду щодо інклюзивного навчання у вищій школі;

- методичний супровід формування інклюзивної компетентності, зокрема шляхом створення консультативного центру в ЗВО, який забезпечить розробку та впровадження інструкцій, рекомендацій, проведення методичних консультацій тощо;

- внесення відповідних змін у плани роботи кафедр, які передбачають набуття та обговорення практичного досвіду щодо побудови інклюзивного середовища в ЗВО;

- проведення моніторингу самооцінки готовності до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Розвиток інклюзивної компетентності викладачів вищої школи обумовлений потребами сучасного освітнього середовища і підтверджується низкою затверджених нормативних документів щодо інклюзії в системі загальної освіти, а також цікавістю науковців до окресленої проблеми. Аналіз наукових праць з проблеми дослідження показав, що більшість авторів акцентує увагу на необхідності підготовки викладачів до роботи в умовах інклюзивного середовища. Розвиток наукових знань, впровадження у освітній процес інформаційних технологій, сучасні тенденції у галузі освіти визначають необхідність перегляду цілей, завдань, змісту, форм здобуття професійної освіти здобувачами з особливими освітніми потребами.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Основним завданням інклюзивної освіти є створення можливостей для надання всім членам суспільства рівних можливостей, незалежно від особливостей її фізичного та психологічного стану. Створення інклюзивного середовища вищої школи передбачає розв'язання низки важливих завдань: забезпечення права людей з інвалідністю на рівний доступ до якісної вищої освіти, незалежно від стану здоров'я та місця їхнього проживання; удосконалення та оптимізацію навчально-виховного процесу шляхом упровадження сучасних наукових досягнень та новітніх педагогічних технологій; забезпеченню інклюзивних навчальних закладів науково-педагогічними кадрами нової формації, які підготовлені до роботи в інклюзивному середовищі; формуванню толерантного ставлення до людей із інвалідністю в суспільстві, зокрема, готовності роботодавців до виходу кваліфікованих кадрів із інвалідністю на ринок праці. Однак, при цьому варто виділити такі проблеми, як-от: складність вирішення архітектурно-будівельних аспектів, розробка індивідуальних навчальних планів для дітей із особливими освітніми потребами, неготовність педагогів і недостатність кваліфікаційних навичок

для роботи з такими дітьми, низький рівень співпраці спеціалізованих закладів освіти з загальноосвітніми закладами тощо.

Встановлено, що в наукових публікаціях основна увага приділена формуванню інклюзивної компетентності вчителів, оскільки наразі відбувається інтенсивне впровадження інклюзивного навчання в школах. Відтак, базуючись на аналізі наукових джерел із проблеми дослідження уточнено, що інклюзивна компетентність викладача вищої школи – це інтегральна характеристика педагога, яка забезпечує здатність розв'язувати професійні завдання щодо підготовки майбутніх фахівців в умовах інклюзивного середовища вищої школи. Запровадження інклюзивної освіти та її подальше вдосконалення потребує розширення досліджень і значних ресурсів, але може стати одним із ключових напрямів подальшої модернізації вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Баранецька О. С., Дембіцька С. В. *STEM-навчання як засіб інтеграції студентів з особливими освітніми потребами в освітнє середовище ЗВО*. Матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції «Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем» 24 листопада 2021 року, Кропивницький. Вид-во ЛА НАУ, 2021. С. 314–315.
2. Баранецька О. С., Дембіцька С. В. *Зміст інклюзивної компетентності викладача вищої школи*. Орликів-2021: проблеми та перспективи сучасної освіти: матеріали наук.-практ. симп. (13 жовтня 2021 р.). Миколаїв, 2021. С. 137–140.
3. Баранецька О. С., Дембіцька С. В. *Інклюзія як новий тренд у сучасній освіті України*. Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 року: тези / ред. кол.: Драбовський А. Г. та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2021. С. 144–146.
4. Баранецька О. С., Дембіцька С. В. *Формування інклюзивної компетентності викладача як наукова проблема*. Якість освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 1 жовтня 2021 р.). Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 33–34.
5. Баранецька О. С., Дембіцька С. В. *Інклюзивна компетентність викладача вищої школи як основа професійного становлення*. Міжнародна наукова конференція «Концепція формування природничо-наукової компетентності та світогляду майбутнього фахівця в умовах STEM-освіти» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 6-7 жовтня 2021 року). К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2021. URL: http://conf-mvf.at.ua/publ/2021/tezi2021/inkluzivna_kompetentnist_vikl_adacha_vishhoji_shkoli_jak_osnova_profesijnogo_stanovlennja/13-1-0-107. (дата звернення: 04.01.2025).
6. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. *Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія*. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
7. Чайковський М. *Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів освітнього процесу*. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. № 2. С. 15–21.
8. Amatori G., Mesquita H., Quelhas R. *Special Education for inclusion in Europe: critical issues and comparative perspectives for teachers' education between*

Italy and Portugal. *Education Sciences & Society-Open Access*. 2020. № 11(1). URL: <https://journals.francoangeli.it/index.php/ess/article/view/9443>.

9. Avramidis E., Norwich B. Teachers' Attitudes Towards Integration/inclusion: A Review of the Literature. *European Journal of Special Needs Education*. 2002. № 17 (2). Pp. 129–147. <https://doi.org/10.1080/08856250210129056>.

10. Bajrami V. Inclusive education in multicultural environments in Europe and Kosovo. *Knowledge International Journal*. 2019. № 32(1). Pp. 113–121. <https://doi.org/10.26809/joa.4.035>.

11. Florian L. What Counts as Evidence of Inclusive Education? *European Journal of Special Needs Education*. 2014. № 29(3). Pp. 286–294. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.933551>

12. Kola-Bezka M. (2018). Challenges of Inclusive Development in the Context of the EU 2020 Strategy. The Case of Poland. Conference: 4th International Conference on European Integration (ICEI)/ At: Proceedings of the 4th International Conference on European Integration 2018, Ostrava, VŠB – Technical University of Ostrava, 2018. Pp. 765–772.

13. Mitchell D. Inclusive Education is a Multi-Faceted Concept. *Center for Educational Policy Studies Journal*. 2015. № 5 (1). Pp. 9–30.

14. Schuman H. EU Policy on and Practices in EU Member States Regarding Inclusive Education in Early Years Settings. 2017. URL: <http://www.ogretmenplatform.org/subOutputs/altCikti3.pdf>.

15. Świtała E. Inclusive Education in Poland. *Moving towards Inclusive Education*. Studies in Inclusive Education. 2020. Volume: 46. Pp. 38–54. https://doi.org/10.1163/9789004432789_003.

16. The Salamanca statement and framework for action on special needs education world conference on special needs education: access and quality Salamanca. (1994). Spain, 7- 10 june 1994. Printed in UNESCO, 1994.

REFERENCES

1. Baranetska, O. S., Dembitska, S. V. (2021). STEM-navchannia yak zasib intehratsii studentiv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v osvitnie seredovyshe ZVO [STEM-learning as a means of integrating students with special educational needs into the educational environment of higher education]. *Materialy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Upravlinnia vysokoshvydkisnymy rukhomymy ob'iektamy ta profesiina pidhotovka operatoriv skladnykh system» 24 lystopada 2021 roku, Kropyvnytskyi. Vyd-vo LA NAU*. Pp. 314–315. [in Ukrainian]

2. Baranetska, O. S., Dembitska, S. V. (2021). Zmist inkluzivnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoi shkoly [The content of inclusive competence of a higher school teacher]. *Orlykiana-2021: problemy ta perspektyvy suchasnoi osvity: materialy nauk.-prakt. symp. (13 zhovtnia 2021 r.)*. Mykolaiv. Pp. 137–140. [in Ukrainian]

3. Baranetska, O. S., Dembitska, S. V. (2021). Inkluziia yak novyi trend u suchasni osviti Ukrainy [Inclusion as a new trend in modern education in Ukraine]. *Naukovyi prostir: aktualni pytannia, dosiahnennia ta innovatsii: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia здобувачів освіти та молодих вчених, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р.: тези; ред. кол.: Drabovskiy A. H. та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут*. Pp. 144–146. [in Ukrainian]

4. Baranetska, O. S., Dembitska, S. V. (2021). Formuvannia inkluzivnoi kompetentnosti vykladacha yak naukova problema [Formation of inclusive teacher competence as a scientific problem]. *Yakist osvity v umovakh hlobalizatsii svitovoho osvitnoho prostoru: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Dnipro, 1 zhovtnia 2021 r.)*. Dnipro: Mizhnarodnyi humanitarnyi doslidnytskyi tsentr. Pp. 33–34. [in Ukrainian]

5. Baranetska, O. S., Dembitska, S. V. (2021). Inkluzivna kompetentnist vykladacha vyshchoi shkoly yak

osnova profesiinoho stanovlennia [Inclusive competence of a higher school teacher as a basis for professional development]. *Mizhnarodna naukova konferentsiia «Konseptsiia formuvannia pryrodnycho-naukovo kompetentnosti ta svitohliadu maibutnoho fakhivtsia v umovakh STEM-osvity» (6-7 zhovtnia 2021 roku)*. http://conf-mvf.at.ua/publ/2021/tezi2021/inkluzivna_kompetentnist_vykl_adacha_vishhoji_shkoli_jak_osnova_profesijnogo_stanovlenn_ja/13-1-0-107. [in Ukrainian]

6. Boichuk, Yu. D., Borodina, O. S., Mykytiuk, O. M. (2015). Inkluzivna kompetentnist maibutnoho vchytelia osnov zdorovia [Inclusive competence of a future teacher of the basics of health]: monohrafiia. Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody. 117 p. [in Ukrainian]

7. Chaikovskiy, M. (2012). Inkluzivna kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti subiektiv osvitnoho protsesu [Inclusive competence as a component of professional competence of subjects of the educational process]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, № 2, pp. 15–21. [in Ukrainian]

8. Amatori, G., Mesquita, H., Quelhas, R. (2020). Special Education for inclusion in Europe: critical issues and comparative perspectives for teachers' education between Italy and Portugal. *Education Sciences & Society-Open Access*, № 11(1). URL: <https://journals.francoangeli.it/index.php/ess/article/view/9443>. [in English]

9. Avramidis, E., Norwich, B. (2002). Teachers' Attitudes Towards Integration/inclusion: A Review of the Literature. *European Journal of Special Needs Education*, № 17 (2), pp. 129–147. <https://doi.org/10.1080/08856250210129056>. [in English]

10. Bajrami, V. (2019). Inclusive education in multicultural environments in Europe and Kosovo. *Knowledge International Journal*, 32(1), 113–121. URL: <https://doi.org/10.26809/joa.4.035>. [in English]

11. Florian, L. (2014). What Counts as Evidence of Inclusive Education? *European Journal of Special Needs Education*, 29 (3), 286–294. URL: <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.933551>. [in English]

12. Kola-Bezka, M. (2018). Challenges of Inclusive Development in the Context of the EU 2020 Strategy. The Case of Poland. Conference: 4th International Conference on European Integration (ICEI)/ At: Proceedings of the 4th International Conference on European Integration 2018, Ostrava, VŠB – Technical University of Ostrava, p. 765–772. [in English]

13. Mitchell, D. (2015). Inclusive Education is a Multi-Faceted Concept. *Center for Educational Policy Studies Journal*, № 5 (1), pp. 9–30. [in English]

14. Schuman, H. (2017). EU Policy on and Practices in EU Member States Regarding Inclusive Education in Early Years Settings. URL: <http://www.ogretmenplatform.org/subOutputs/altCikti3.pdf>. [in English]

15. Świtała, E. (2020). Inclusive Education in Poland. *Moving towards Inclusive Education*, pp. 38–54. https://doi.org/10.1163/9789004432789_003. [in English]

16. The Salamanca statement and framework for action on special needs education world conference on special needs education: access and quality Salamanca. (1994). Spain, 7- 10 june. Printed in UNESCO. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПУГАЧ Віталіна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців-правознавців.

ДЕМБІЦЬКА Софія Віталіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців технічних спеціальностей.

КОБИЛЯНСЬКИЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців технічних спеціальностей.

КОБИЛЯНСЬКА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка фахівців технічних спеціальностей.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PUHACH Vitalina Nikolajewna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department Jurisprudence and Humanities, Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics Western Ukrainian National University.

Research interests: professional training of future legal specialists.

DEMBITSKA Sofia Vitaliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University.

Research interests: professional training of specialists in technical specialties.

KOBYLYANSKYI Olexsandr Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Life Safety and Pedagogy safety Vinnytsia National Technical University

Research interests: professional training of specialists in technical specialties.

KOBYLYANSKA Iryna Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy Vinnytsia National Technical University.

Research interests: professional training of specialists in technical specialties.

Стаття надійшла до редакції 07.01.2025 р.

УДК 378.015.31:17.022.1[(477)"20"
DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-54-60

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>
e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ДУХОВНОСТІ ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ВИЩУ ОСВІТУ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті порушено питання щодо оновлення сучасної вищої освіти на основі моделі духовності виховання у зв'язку з ситуацією, що наразі склалася у нашій країні через російсько-українську війну й необхідністю приєднання України до європейського співтовариства. Окреслено опубліковані у п'яти колективних монографіях теоретичні засади концепції духовності виховання, що розроблялася на початку ХХІ століття українськими й зарубіжними науковцями задля реконструкції змісту традиційної освіти й були представлені в якості векторів (духовність виховання як своєрідний фрагмент реальності та компонент і проблема виховання; контекст духовності виховання та можливості його розвитку в освітньої дійсності; горизонт духовності виховання як феномен реальності і фактор розвитку педагогічного процесу в контексті сучасної освітньої парадигми), котрі сприяли формуванню моделі духовності виховання та відкривали можливості її впровадження у систему освіти. Представлено авторське бачення можливостей впровадження досліджуваної моделі через донесення змістових характеристик духовності виховання, визначення завдань та способів їх вирішення у процесі її розвитку, розробкою дидактичної системи практичної реалізації розвитку духовності виховання в освітньому просторі сучасного ЗВО. Вважаємо, що саме такий ракурс наукових розвідок стане вагомим підґрунтям для застосування моделі духовності виховання як дієвої основи в оновленні сучасної вітчизняної системи вищої освіти й уможливити вирішення все ще існуючих культурно-освітніх та соціально-педагогічних проблем, що актуалізуються в сьогоденних реаліях та повернути їй статус центру становлення духовності народу в умовах війни та у повоєнні часи.

Ключові слова: освітня парадигма ХХІ ст., гуманістичні цінності, сучасні освітні моделі, освітньо-виховний процес, духовно-творчий розвиток особистості, освітня реальність, духовність виховання, суб'єкт перетворення середовища.

RASTRYGINA Alla Mykholaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, of the Department of Art Education of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>
e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

IMPLEMENTATION OF THE SPIRITUALITY OF EDUCATION MODEL INTO DOMESTIC HIGHER EDUCATION AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

The article raises the issue of updating modern higher education on the basis of the model of spirituality of education in connection with the current situation in our country due to the russian-ukrainian war and the need for Ukraine to join the European community. Outlined theoretical principles of the concept of spirituality of education, published in five collective monographs, which were developed at the